

Анотація. Дімітріна Каменова, Вікторія Гедінач. **Діалогічна модель навчання студентів в сфері менеджменту.** Стаття містить дослідження моделі діалогічних взаємодій студентів, які навчаються за професією «менеджер». Дослідження виявляє послідовні етапи впровадження моделі на практиці. А також представлено результати першого етапу дидактичного експерименту, метою якого є перевірка зміни ставлення студентів до діалогічних форм і методів комунікації в управлінні, а саме – у навчанні менеджменту. Результати вказують на необхідність розвитку діалогічної компетенції менеджера як інструменту для його перетворення на лідера.

Ключові слова: модель діалогічних взаємодій, діалогічна модель навчання, діалогічні форми і методи навчання, перетворення менеджера у лідера.

Аннотация. Димитрина Каменова, Виктория Гединач. **Диалогическая модель обучения студентов в сфере менеджмента.** Статья содержит исследование модели диалогических взаимодействий студентов, обучающихся по профессии «менеджер». Исследование обнаруживает последовательные этапы внедрения модели на практике. А также представлены результаты первого этапа дидактического эксперимента, целью которого является проверка изменения отношения студентов к диалогическим формам и методам коммуникации в управлении, а именно – в обучении менеджменту. Результаты указывают на необходимость развития диалогической компетенции менеджера как инструмента для его превращения в лидера.

Ключевые слова: модель диалогических взаимодействий, диалогическая модель обучения, диалогические формы и методы обучения, преобразования менеджера в лидера.

УДК 159.153

Н. В. Карпенко

ПРОФЕСІОНАЛІЗМ ТА ПРОФЕСІЙНІ СТРАХИ ОСОБИСТОСТІ

У статті розглядається проблема професіоналізму та професійних страхів особистостей зрілого віку, аналізуються джерела зародження професійних страхів та детермінанти їх виникнення, подано рекомендації для профілактики професійних страхів та їх подолання у процесі становлення професіоналізму особистості.

Ключові слова: становлення професіоналізму, професійні страхи, джерела зародження професійного страху, детермінанти виникнення професійних страхів, профілактика професійних страхів.

Постановка проблеми. Професіоналами у своїй сфері діяльності здатні стати, як правило, люди з обдарованістю, що відповідає запитам цієї сфери. Природна обдарованість людини передбачає більш витончену та високоорганізовану психіку, яка проявляє особливу чутливість до явищ життя, дає глибокий яскравий відгук на впливи, але через вразливість підвладна формуванню детермінант і механізмів різних видів страху, від чого часто потерпають творчі особистості, що безумовно впливає на формування професіоналізму.

Мета статті. Необхідно розглянути можливі професійні страхи, що можуть стати на заваді становленню професіоналізму та профілактику і подолання страху в процесі професійного зростання.

Виклад основного матеріалу дослідження. Види професійних страхів тісно пов'язані з джерелами, що їх породжують.

Перше можливе джерело професійних страхів – надто малі права і надто велика відповідальність за результати діяльності. У цьому випадку причина незадоволеності полягає у тому, що неможливо діяти за власним розумінням та втілювати в життя власні ідеї. Отже, у людини виникає відчуття малопритатності, їй доводиться почувати себе в тісних рамках, що заважає становленню професіоналізму фахівця. Надмірна

регламентація роботи та зайвий жорсткий контроль викликають роздратування. Чим вужче сфера прав і більша відповідальність, тим більше стресове напруження у виконавця. Менш помітна інша сторона цієї проблеми, коли працівник, права якого обмежені до мінімуму, починає переживати не тільки тиск, а й комплекс неповноцінності. Особистість, яка ставиться до своєї роботи зацікавлено, помічаючи, що їй не дозволяють самостійно приймати ніяких рішень, починає вважати марною свою роботу, що може відвертати її від обраної професії.

Другим джерелом стресу, що може породжувати страх, є недостатньо точний та конкретний опис поставлених перед особистістю завдань. У цьому випадку особистість не має можливості достатньо вільно втілювати в практику свої власні ідеї, що є причиною незадоволеності та породжує негативні почуття. Не достатньо точний і не достатньо конкретний опис поставлених завдань породжує відчуття пригніченості та неясності, гальмує ріст ефективності діяльності. Таким чином, спасінням від стресу є чітке та логічне формулювання кожного із завдань, що ставляться.

Третє джерело професійних страхів – відсутність критеріїв, за якими б особистість могла зрозуміти, на скільки добре вона виконує доручену справу і відстояти себе. У цьому випадку причина незадоволеності в тому, що особистості не зрозумілі перспективи, її пригнічує невизначеність, але вже не у тому, що робити, а в тому, як оцінюються її зусилля і яка перспектива можливостей розгорнути власні ідеї та реалізувати обдарованість. Важливо наголосити, що стрес породжується зовсім не відсутністю перспектив, а незрозумілістю, чи є такі перспективи взагалі.

Четверте джерело страху являє собою постійна надмірна завантаженість роботою та перевтома. У цьому випадку, за думкою канадського соціального психолога доктора Рональда Дж. Бурке (Йорського університету), причина незадоволеності в тому, що неможливо дізнатися з яким межевим навантаженням може працювати особа без збитків для свого здоров'я, доки не досягне перевтоми, яка може закреслити всі її подальші можливості у становленні професіоналізму.

П'ятим джерелом стресу, який може породити страх і перекреслити професійне становлення, є запевнення особистості, що її кваліфікація не достатня для виконання цікавої для неї роботи, яка її приваблює. Це може стати причиною незадоволеності для тих працівників, які, як правило, займаються самоосвітою, яким притаманне намагання підвищувати свою кваліфікацію, набувати знання, необхідні для вирішення поставлених завдань, запозичувати досвід у колег і виконати завдання, чого б це не коштувало.

Шосте джерело гальмуючих факторів, що породжують стреси і страхи у діяльності людей творчих професій відносяться, перш за все, різноманітні бюрократичні процедури (заповнення різноманітний формальних паперів, підзвітність), що змушує працелюба марно витратити дорогоцінний час. Але, навіть, саме просте завдання може стати джерелом переживань, якщо виконавець позбавлений прав на самостійність і у виборі дій і у прийнятті рішень.

Сьоме джерело стресу, що породжує страх і гальмує становлення професіоналізму: це те, що особистість не відчуває підтримку з боку керівництва. Саме така підтримка має бути з боку безпосереднього керівника, таке ставлення до підлеглих допоможе уникнути не потрібних стресів і забезпечить профілактику страхів, а навантаження стануть під силу. Адже найбільших показників у праці досягається тільки тоді, коли працівник відчуває підтримку з боку керівництва.

Уважається, що деякі професії є професіями саме безстрашних людей, зокрема льотчик-випробувач з реактивних літаків, особливо якщо це жінка. Але як свідчать самі льотчики, що і серед людей цієї професії є свої професійні страхи. У травні 2006 року Ірина Хайченко – перша українська льотчиця, що підняла в небо реактивний літак в

інтерв'ю для газети пояснює щодо професійних страхів у людей такої безстрашної професії, як льотчики: «Перед тим як допустити до вильоту перевіряють артеріальний тиск і загальний фізичний стан лікар або медична сестра. В зв'язку з цим Ірина пригадує випадок, коли у одного з чоловіків-льотчиків, після того як одного разу його не допустили до польоту (на основі високих показників артеріального тиску, що був виявлений перед вильотом медсестрою) сформувався страх «саме на перевірку перед польотом». За розповіддю Ірини Хайченко: «Як тільки перед вильотом підходила медсестра вимірювати пульс та тиск, у цього пілота на появу медсестри пульс підскакував до 120 ударів(а допустимий для вильоту максимум 80-84 удари в хвилину, більше не можна). Пілота постійно через це відсторонювали від польотів. » Розірвати тимчасовий умовний зв'язок, який утворився на основі одномоментної психотравмуючої ситуації вдалось по суті через обман. Так як була боязнь у пілота не польоту, не неба, а був страх бути відстороненим від польоту, то корекцію вдалось здійснити таким чином: коли необхідно летіти двом попросили медсестру сказати, що у нього нормальний тиск і нормальний пульс, і що він до польоту уже допущений. Потім коли перемиряли іншому ці показники, то перевірили і в нього ще раз і показники дійсно прийшли в норму. Це і засвідчило, що в нього був страх не перед польотом і не перед небом, а був професійний страх бути не допущеним до польоту.

Другий вид професійного страху який зустрічається у льотчиків Ірина Хайченко спостерігала і в себе: «Я, наприклад, боялася стрибків з парашутом, мені все здавалось, що парашут не розкриється. До речі один із моїх стрибків був з вимушеним розкриттям парашуту, я повинна була сама покинути літак, а потім розкрити парашут. На висоті 3000 метрів всі виплигнули, а я сиджу і боюсь, тому попросила інструктора щоб мене виштовхнув (і він перед моїм стрибком у повітря вже практично виштовхуючи, висмикнув на мені скобу, щоб парашут розкрився). Але все рівно парашут був для мене страшніше війни...» [1, с. 12]. Далі за розповіддю льотчика-випробувача не в однієї неї спостерігавсь такий страх: «Для заслуженого майстра спорту з повітряної акробатики Розалії Шихіної, що вже мала сімнадцять років стажу польотів і на той час уже інженера, кандидата наук, першої чемпіонки світу з повітряної акробатики виплигнути з літака з парашутом було гірше за смерть. Вона і загинула саме тоді, коли їй довелося це зробити: Шихіна летіла з інструктором на реактивному літаку, виконуючи випробування. І так сталося, що необхідно було катапультиватися. Причому за інструкцією Шихіна повинна була зробити це першою. Здавалось би всього лиш натиснути кнопку і катапультиуєшся. Вона навіть не спробувала... В результаті Розалія і інструктор загинули. (за спогадами льотчика-випробувача Ірини Хайченко) [1].

Говорячи про вплив психологічних механізмів страху особистості зрілого віку на педагогічний професіоналізм, мусимо наголосити на причинній обумовленості страхів у вчителя саме у сучасному соціумі. Це те що суспільство в цілому і окремі люди найбільш прискіпливо оцінюють з усіх позицій (а надто з моральної) саме учителя. З'ясувалось, що з усіх педагогів найбільш прискіпливо постійно контролюють і з морально-етичних, і суспільних позицій саме вчителя початкових класів. Оскільки навчально-виховний процес вимагає творчості від учителя, то творчість можлива при повній свободі, в тому числі і свободі від страхів. За опитувальником «Чи чули Ви коли-небудь про переживання певних професійних страхів вашими колегами або самі переживали?» одержали конкретні дані та відомості за результатами відповідей педагогів. Найчастіше було названо такі професійні страхи: «страх створення соціальної негативної думки про мене (сучасний соціум часто оцінює не так за моральними чи інтелектуальними як за матеріальними показниками); страх незадоволення з боку впливових батьків чи спонсорів школи; страх не догодити запитам батьків вихованців; страх проходження атестації (боязнь атестації); страх професійного «підсиджування» від колег; боязнь

проведення відкритих уроків (перед колегами, що недобросовісно конкурують); боязнь обговорення відкритих уроків; страх неуспіху; страх невдачі; страх потрапити в немилість до керівництва; страх бути вільною, самодостатньою, незалежною від чийсь думки людиною; страх дозволити собі бути такою як я є; страх відповідальності за життя дітей; страх професійної відповідальності за результати розвитку дитини; страх, що мої знання, уміння і мої зусилля марні, бо вони не потрібні ні цим дітям, ні цим батькам». Незалежна самостійна країна потребує активних самодостатніх громадян, а тим більше тих, хто виховує наступні покоління.

Окрему увагу варто приділити причинній обумовленості зародження страхів у професійному становленні та формуванні професіоналізму.

Причина перша – не раціональні переконання, коли логічні помилки, що приводять до неправильних висновків, схиляють поступово і до не правильних переконань відносно себе.

Причина друга – узагальнення, коли на основі одного негативного досвіду сприймаються подальші, а такі узагальнення фокусують увагу на негативних моментах, ігноруючи позитивні, що блокує абсолютно будь-які починання

Причина третя – глобальні висновки з поодиноких фактів, на основі чого виникає замкнене коло, в якому не раціональні висновки провокують подальші негативні бачення, умовиводи, що в свою чергу підсилює віру в ці нераціональні переконання.

Причина четверта. Очікування – «Я повинен»: «я повинна бути комунікабельною», «вони повинні мене слухатися», «я повинна відповідати очікуванням інших...». Очікування будуються на основі власних переконань, а переконання інших людей можуть кардинально відрізнитися від наших. Саме тому догодити всім не можливо. Надмірне намагання дотримуватися суспільних вимог». «А що про мене подумують люди?».

Причина п'ята. Відкритий прояв емоцій здається небезпечною справою, скільки ці емоції можуть когось задіти або образити. Відсутність навичок вираження почуттів через заборону самих почуттів. Навіть елементарному вмінню проявляти свій інтерес, свою злість, свою любов треба вчитися... Причинна обумовленість зародження страху є перенесення негативних почуттів усередину, в себе (адже деякий час ми продовжуємо думати про факти, що викликали негативні почуття) може призвести до погіршення самопочуття та здоров'я.

Рекомендації здійснення профілактики професійних страхів та прийомів їх подолання:

1. Не бійтесь помилятися: кожний промах або помилка має розглядатися як черговий урок; тому бажано сприймати кожен ситуацію не як доленосу, а як просто новий досвід, який принесе в ваше життя корисну інформацію, а тому внутрішньо дайте собі право на помилку та дозволяйте собі приймати критику, як допомогу з зовні (адже якщо ви нічого не робите, то ніколи і не зазнаєте критики, але ж не зазнаєте і успіху, і схвалення також), бо найбільш жахливим гальмуванням життя є боязнь помилок і поганих оцінок (негативних оцінок з боку оточення).

2. З погляду динаміки і прогресу життя саме потік помилок і є нормальне життя в якому відбувається пошук; якщо ви помилилися і впевнилися в цьому, помилку намагайтеся визнати і максимально виправити, важливо не наполягати на своїх помилках і не залишайте їх недоторканими. Намагайтеся не робити кожного разу песимістичних висновків на основі однієї невдачі. Навіть якщо невдач вже забагато ви від цього тільки виростете, оскільки з кожним разом ваші навички відточуються.

3. Приймайте той факт, що інші люди теж можуть помилятися. А також те, що вони можуть мати думку, яка не співпадає з вашою. Це не означає, що їхня чи ваша думка єдино вірна, а лише свідчить, що вона інша.

4. Не намагайтеся догодити всім: спокійно (по можливості по-діловому) приймайте реакцію людей на ваші слова і професійні дії. .

5. Дозвольте собі проявляти почуття: ви, як і кожна людина, маєте право на почуття як позитивні, так і негативні, прояв цих почуттів ні до чого вас не зобов'язує та ніяк не пов'язується з вашим авторитетом, тому не відкладайте на потім свої переживання, якщо вони щирі (спочатку це може бути складно, але це кращий спосіб зняти напругу та налагодити стосунки), якщо ви хвилюєтесь так і скажіть: «я дуже хвилююся у вашій присутності», чи «боюсь показатися смішною, але все таки скажу...».

6. Навчіться визначати свої бажання і прямо говорити про них іншим людям, говоріть від першої особи, пам'ятайте, що інші (і діти, і дорослі) також мають право на свої бажання і почуття.

7. Не висміюйте і не критикуйте переживання іншого. Приймайте почуття такими які вони є і не проганяйте їх від себе. Але будьте готові до відмови Вам, а також навчіться відмовляти самі, говорити ні.

8. Ви не зобов'язані усім подобатися, також як усі інші не зобов'язані подобатися вам. Подумайте про те, що всі інші люди цілими днями думають в основному про свої проблеми, їм діла не має до того, що ви собою являєте. Ще більш того значна більшість людей сучасного соціуму також хочуть подобатися іншим, вони також за це хвилюються і турбуються настроюючись на інших людей.

9. Підвищуйте власну самооцінку в професії. Для цього займайтеся тим, що вам подобається, та намагайтеся крок за кроком досягати хоч найменших успіхів у цій діяльності, відзначайте позитивно навіть невеличкі свої просування до успіху це підвищить самооцінку;

10. Оцінюйте не себе, а результат ваших дій. Пам'ятайте що одна і та ж людина може залежно від ситуації досягати різних результатів, а також в різних видах діяльності результати в однієї і тієї ж людини бувають різні. Від цього ваша цінність як особистості не змінюється. Якщо сьогодні ваш результат вам не дуже подобається, при намаганні, можливо вже завтра, ваші показники покращаться. Задумайтесь чи зміг би Едісон створити електролампочку якщо, після перших своїх негативних результатів, погодився б з тим, що він, мовляв, невдаха.

11. У спілкуванні з собою не допускайте постійного чи частого самодокори, сприймайте себе як звичайну людину, яка трудиться і веде постійний пошук у своєму житті зі своїми помилками, різними звичками, різноманітними рисами характеру, котрі також можуть бути притаманні будь-кому і абсолютно всім!

12. Найбільше тисне соціальний страх – страх бути не прийнятим або висміяним. Таку людину постійно тримає в напрузі така думка: що буде, якщо я помилюсь? А раптом я не сподобаюсь? Чи не сподобаються мої вчинки? Що скаже керівник, якщо я не справлюсь? Пам'ятайте, що такий страх може виникнути тільки при спілкуванні зі значимими для особи людьми.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Намагайтеся дозволити формувати в собі самодостатність – відчуття душевного комфорту, не залежно від того подобається ви іншим чи ні, знаходитися ви у близьких взаєминах чи ні, дозволяйте собі самостійно приймати важливі для Вас рішення, говорити «ні» чи робити вибір.

Спробуйте не зациклюватися на кінцевій меті, а саме: не думайте щохвилини про якийсь конкретний результат, дозвольте собі просто одержувати задоволення від справи, що виконуєте. Ви будете здивовані тому на скільки простіше досягти успіху, коли перестаєш думати, що повинен бути один єдиний результат, а саме найвищий.

Список використаної літератури

1. Ткаченко М. Первая украинская летчица / М. Ткаченко // Бульвар Гордона. – № 19 (55). – 2006. – С. 12 – 13.

Одержано редакцією 18.11.2014
Прийнято до публікації 28.11.2014

Аннотация. Н. В. Карпенко. Профессионализм и профессиональные страхи личности. В статье рассматриваются виды профессиональных страхов личностей зрелого возраста участников педагогического процесса, анализируются истоки зарождения страхов, причины возникновения, дано советы по преодолению профессиональных страхов и их профилактики в становлении профессионализма.

Ключевые слова: профессиональные страхи, истоки зарождения страха, детерминанты возникновения.

Summary. Nataliya Karpenko. Professionalism and professional fears of personalities. The article is about the types of professional fears of personalities of mature age, the sources of origin of fears and the reasons of its beginning; it contains some advices of overcoming professional fears and given some ways of their prevention. Psychological prevention and psychological correction of fears in personality of mature age are effective on condition of consideration of genesis of psychological determinant of fear in the modern society, intensity of motion and type of fear. A competence of teacher in the questions of detection, and origin of fears will play a positive role in psychological prophylaxis them among young and adult people in the professional implementation. Influencing of the fear, present in experience of the personal emotional experiencing, on the conduct of personality of mature age, often hidden and realized, and exactly this dangerous. Therefore to select in the life of personality of mature age separate displays of definite types of fear and their influences on personality it is important as for theoretical so for the applied psychology. **Keywords:** displays of fear, realized influencing of fear, types of fear, personality of mature age. Psychological prophylaxis and psychological correction fear in personality of mature age effective on condition of consideration of genesis of psychological determinant of fear in the modern society, intensity of motion and type of fear. of failure fear of examinations, different reactions during examination. Precautions and corrections of fears are very important for professional teacher's skills in high educational establishments. In the article is dedicated to psycho prophylactic of personal disharmonies and professional deformations, substantiation of the ways of humanization of professional intercourse.

Keywords: professional fears, sources of origin of fear, determinants of origin.

UDC 37. 013-044. 247(4+477)=111

L. V. Knodel

UKRAINIAN PEDAGOGY & EUROPEAN INTEGRATION

Noticeable processes of the integration of Ukraine into the European space have taken place. A necessary condition for the development of pedagogy and practice, particularly during the reform of the education system is comprehension, the reconstruction of the historical and pedagogical process, the knowledge of its laws. There is the need to consider the history of education in the last 20 years in the broad social and anthropological contexts, drawing attention to the historical roots of the multifaceted processes taking place in the modern educational environment in Ukraine.

Keywords: education system, reform, pedagogical process, educational environment, pedagogy, integration

Problem definition. The last 20 years of the existence of the independent state of Ukraine have shown that our country as the nation has taken place among the world community and confidently has asserted itself. All the more noticeable processes of the integration of Ukraine into the European space, with each year reinforce the processes of